

náthegygerincztől nyugatra nyugat felé, keletre kelet felé dőlnek, a telérek a nyugati oldalon kiválólág ezüstérczvívők, a keleti oldalon ólomérczesek. A szienit a metamorph-palák által, ezek pedig a zöldkő által fedetnek, tehát az utóbbi a fiatalabb kőzet, mely a palarétegeket teljesen befedte, úgy hogy ezek az Amália- és a Zipszer-aknák között a felületen nem észlelhetők. E palák ott emelkednek legmeredekebben, hol a zöldkő is a legmagasabb kúpokat képezi.

Sokáig kellett várni hazánknak, míg az altárna által biztosítva látja e fontos bányatelepét. A majdnem száz év előtt kezdett mű most készen áll s a hozzá kötött remények bimbói feselni kezdenek. — Jó szerencsét!

DÉRER MIHÁLY.

XXIV. A SZŐRŐS EMBEREKRŐL.

Megszoktuk nemünket oly lényeknek tekinteni, melyeknek testét legfeljebb apró és gyér szőr fedi; a férfiszépséghez a dús hajzaton kívül legfeljebb a pörge bajuszt és a csinos tömött szakált találjuk természetesnek, s a nőknél a holló-fürtöket vagy a szőke selyem-hajat engedjük csak meg mint a szépség kiegészítő elemét; már a gyenge kis „bajuszka“ női ajkak felett bizonyos visszatevészt szül s titokban azt a gondolatot is felkelti bennünk, mintha az a „bajuszka“ a női jó tulajdonok mellett valami rossz férfi tulajdon is hirdetne, — s az életbölcsek az ilyen bajuszos nőktől óva intik a férfi világot; — szóval: a szőr fejlődését az emberi testen csak bizonyos fokban szoktuk meg, és csak e megszokott fokban tartjuk természetesnek. Ha olykor-olykor egy-egy ember szőrözete ez általános nézet körén túlcsap, az rendkívüli dolognak tartatik s mindenkor bámulat tárgya. Pedig nem egy eset van feljegyezve, hogy nők és férfiak testén szokatlan helyeken, a rendestől eltérő hosszú szőr fejlődött.

Bizonyára sokan fognak még emlékezni Pastrana Julia kisasszonyra, a mexikói spanyol tánczosnőre, ki fővárosunkban is bemutatta magát, vagy Andrian Jefitchjew urra, az orosz

Természettudományi Közöny. X. kötet. 1878.

„kutyafejű embere“, ki néhány év előtt Németországban mutogatta magát fiával, Fedorral, kiknek arczképe sorra járta a képes lapokat. És az irodalomban számos más szőrös nevezetesség van még ezeken kívül feljegyezve. Legyen e pár lap a mi irodalmunkban nekik szentelve.

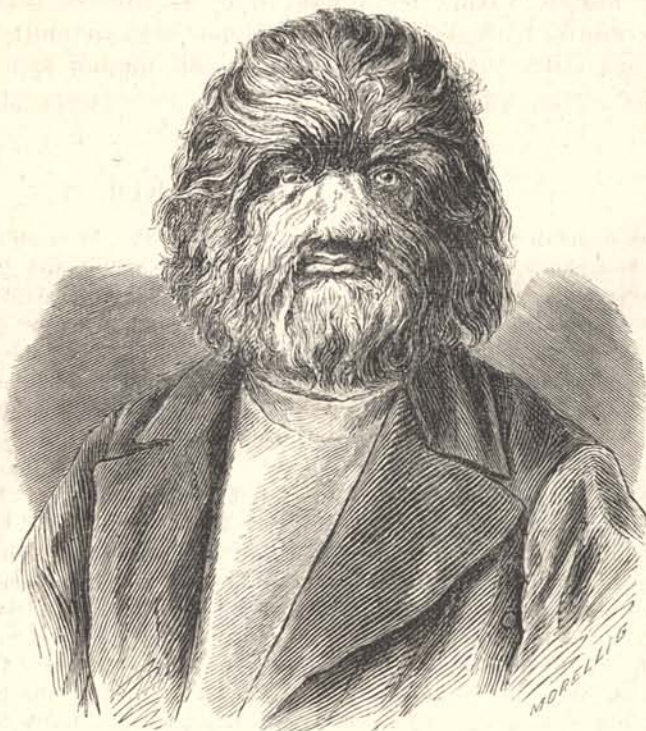
Az első helyet engedjük át Pastrana kisasszonynak, bár ha szőrös voltának fokát tekintjük, őt korántsem illeti meg az első hely; nálánál voltak már szőrösebbek is. Pastrana arczát nem fedte teljesen szőr, csakis szakála és bajusza fejlődött ki erőteljesen s lépte át itt-ott a természetes határokat. Homloka igen keskeny, alig két ujnyi. Hajzata homlokán kezdődik és szemöldökei táján két hatalmas pamatot alkot, melyben az egyes szőrök sertékhez hasonlók. Fülei szőrösek; alsó részéről pamatosan csüng le a szőr. Egész tekintete a gorillához hasonlított. — Származásáról semmi bizonyost sem tudunk. Kisérője azt mondá, hogy „mint kis gyermeket találta Mexikóban a Sierra madre egy szakadékában, olyan vidéken, a hol emberi lakások nincsenek, csak nagy távolban; de annál több fenevad, nagy majom és medve lakja.“ — Persze, hogy az ilyen nyilatkozatok a legkülönbélebb gondolatoknak nyitot-

tak tág kaput s a közönség ily „csodaszülött“ látványásának felcsigázására és pénzének kizsarolására voltak irányozva.

Ha nem ismerjük elődeit, ismerjük utódát. Pastrana kisasszonynak is akadt férje, s a sors az anyai örömet sem tagadta meg tőle; 1860-ban, körülbelül 26 éves korában egy fiú-gyermeket szült, a ki azonban születése után 36 óra múlva meghalt s anyjának is halálát okozta;

Pastrana Julia gyermekágyának ötödnapján kinült. — Az anya és gyermeke Bartels állítása szerint a moszkvai nép-muzeumban őriztetnek „kitömve“. — Az újszülött gyermek arca, fülei és vála — ugyancsak Bartels tudósítása szerint — finom pihezőrrel volt fedve, míg fejét 2—3 cm. hosszú fekete sima haj borította. A gyermek e szerint örökölte anyja bőrének tulajdonságát.

Sokkal nevezetesebb ebben a tekin-

1-ső kép. Andrián Jeftichjew.

tetben az ú. n. „kutyafejű orosz“, Andrián Jeftichjew. Ennek arczát a más embernél csupaszon maradó helyeken is oly hatalmas szőr fedte, hogy e tekintetben hozzáfogható csakugyan nem ismeretes. Nem csak arczát és homlokát fedte teljesen sima hosszú szőr, hanem az orrárói és az orrából is egész fürtök csüngöttek alá, sőt a szemhéjak is, melyeken a pillaszőrök különben egészen rendesek voltak, el voltak lepve hosszú szőrrel; füleinek nemcsak kagy-

lói szőrösek, hanem a külső hangjárattól is fürtök omlanak alá. Valóban nem sok képzelet kell hozzá, hogy valami bozontos mopszli fejének hasonmását lássuk bene. (1-ső kép.) — Testének többi része nagyobb mértékben szőrös ugyan mint más közönséges emberé, úgy hogy néhol 4—5 cm. hosszú szőr fedí, de arczához mérve, a szőrfejlődés e helyeken háttérbe szorul. C. I. R o g e r azt mondja róla, hogy arczán a szőr hossza 2—10 cm. között váltakozott;

színre és kinézésre a medve szőréhez hasonlított, csak hogy nem volt oly merev és fénylő, s inkább a gyapjuhoz, nevezetesen az angorakecske szőrözeteéhez hasonlított. Fia, a hároméves kis *Fedor*, épen olyan ékes volt mint az apja. Arczát finom sárgásfehér szőr fedte, épen olyan berendezésben mint az apjánál, de nem volt oly tömött mint az apjáé.

E szőrös emberek még egy tekintetben voltak nevezetesek: fogaik képződése igen hiányos volt. Az apa felső állkapcsában csak a baloldali szemfog volt kifejlődve, a többi sohasem is volt meg, mind hiányzott; alsó állkapcsában minden fog meg volt. A három éves *Fedor*nak csak alsó állkapcsában volt négy metsző foga, a többi mind hiányzott s a vizsgálatból kiderült, hogy azok soha sem is fejlődhettek.

Andrian, Oroszország Kostroma kerületéből való s egy katonának volt a fia; családi körülményeiről azonban semmi közelebbit sem lehet tudni. Házasságából egy fiú és egy leánygyermek született; a leány apjára ütött, a fiúról semmi biztosat nem lehetett hallani. A vele volt *Fedor* nem vallotta fiának, holott a hasonlatosság igen kézzelfogható bizonyítékot szolgáltatott ellene. Valószínűleg törvénytelen gyermeke volt. — Andrian, mikor pár év előtt Németországban mutogatta magát, körülbelül 55 éves volt.

Érdekes egy indiai birmán család, melyben a szőrösség három generációt mutatkozott. A család legidősebb tagja, akin a szőrösség legelőször mutatkozott, *Shwé-Maong* nevű férfi.

*Shwé-Maong*ot 1829-ben *Crawford* angol követ és *Dr. Wallich* látták legelőször a királyi udvarban Avában, Birmania fővárosában. *Wallich* jegy-

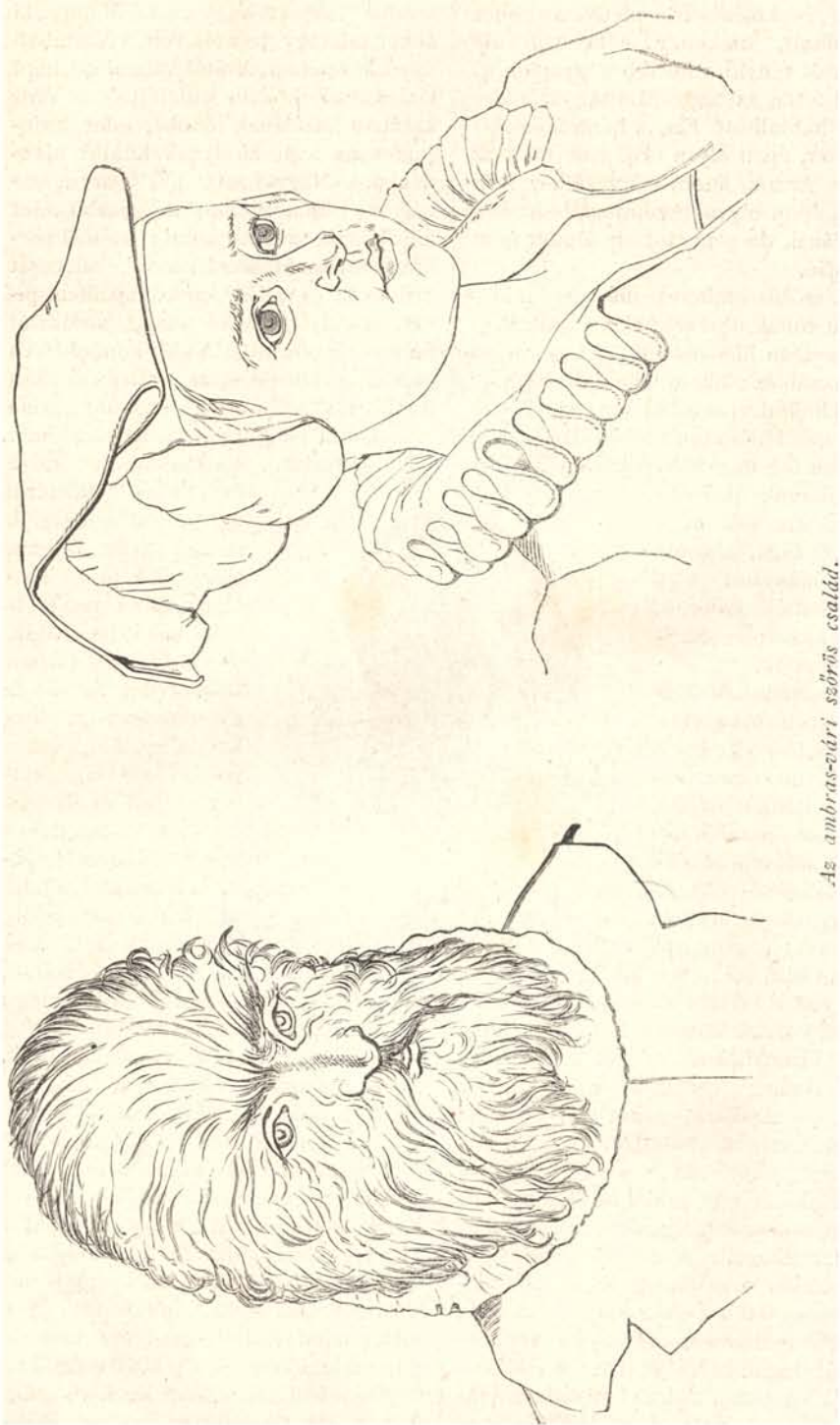
zeteiből tudjuk, hogy *Shwé-Maong*, ki akkor mintegy 30 éves volt, a Martaban folyó közelében, Avától valami 90 napi járásra eső vidéken született, és öt éves korában hazájának főnöke, mint curiosumot az avai királynak küldte ajándékba. — Nagysága $5' 3\frac{1}{2}''$; arcza szabályos; bőrének színe világosabb mint fajrokonaié szokot lenni; szemei barnák. Homlokát, arczát, szembéjait, orrát orrlyukait és állát, szóval ajkainak piros szegélyét kivéve egész ábrázatát finom szőr borította. A szőr homiokán és arczán körülbelül 8, az orrán és az állán körülbelül 4 hüvelyk hosszú; színe ezüstszürke; lágy mint a selyem és sima, nem göndör. Fülkagylóinak külső

és belső felületéről ugyan csak 8 hüvelyk hosszú szőr függött alá. (2-ik kép.) — Testének többi részét is különböző tömörségű, 4—5 hüvelyk hosszú szőr fedte. Szőrözete gyermekkorában sokkal világosabb színű volt. A 30 éves ember legalább is 60 évesnek látszott, a mire különösen beesett arcza szolgáltatta az okot; ezt pedig

hiányos fogazata tétélezte fel: alsó állkapcsában csak a négy metsző és a baloldali szemfog volt meg; felső állkapcsában is csak négy fog volt; zápfogai teljesen hiányoztak, és sohasem is voltak; a meglévő fogakat csak 20 éves korában kapta; ekkor állott be nála a fogváltás. — Születésekor csak a fülén volt szőr; egész testének szőrösödése 6 éves korában kezdődött. 22 éves korában a király egy szép birmán leányt ajándékozott neki feleségül, a kitől négy leánygyermek született. A három első gyermek semmi rendellenességet sem mutatott; a legifjabb, *Maphoon* nevű leány azonban már szőrös fülekkel született, s egy év múltán egészen szőrös

2-ik kép. *Shwé-Maong*.

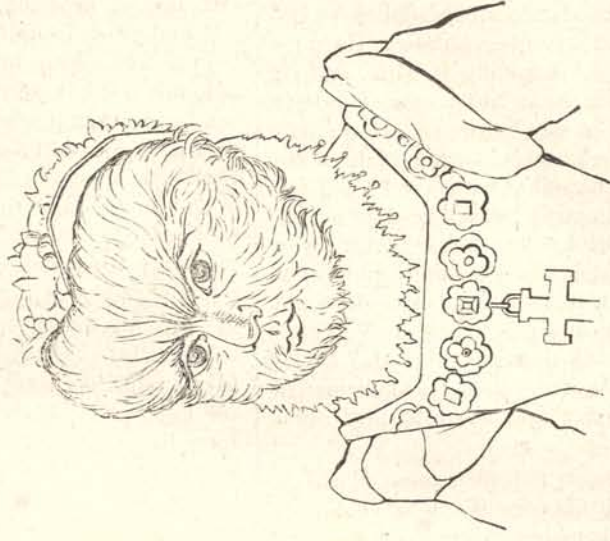

Az ambras-vidri sőrös család.

5-ik kép. Függyermek.

Az ambras-udri szőrös család.

6-ik kép. Leánygyermek.

lett. Két éves korában összesen négy metsző foga volt.

Maphoont 26 évvel későbbben 1855-ben, tehát 28 éves korában, Henry Jule angol kapitány is látta, és írja, hogy egész arcza hosszú szőrrel fedett; a szőr állán egy helyen és az orra alatt pehelyszerű, többi részén pedig a se-lyemhez hasonló, barnaszínű és 4—5 hüvelyk hosszú; füleiről 8—10 hüvelyk hosszú fürtök csüngenek le; orrán olyan szőrpamatok vannak, mint a pincsi-kutyák arczán látható. Testének többi részét halvány pihe-szőr fedi. Maphoon mind ennek daczára — az első tekintetel leszámítva — nem tesz kellemetlen benyomást. Fogazatában hasonló apjához.

Maphoon is férjhez ment. Házasságának két fiúgyermek volt a gyümölcse. Mind a kettő szőrös volt: az öregebb oly nagy mértékben, hogy mind anyját mind nagyapját háttérbe szorította, a mint ezt H o u g h t o n kapitány mondja, ki őket 1867-ben látta, midőn az idősebb 17, a fiatalabb pedig 13 éves volt.

Legújabbán v. Siebold tanár ismertetett egy szőrös családot „Die haarige Familie von Ambras“ cím alatt az „Archiv für Anthropologie“ ez évi folyamában. — E szőrös családot csak olajfestmények után ismerjük, melyek Ambras-várában (Innsbruck mellett) őriztetnek. A négy kép mind életnagyságban ábrázolja az apát, anyát, fiú- és leánygyermeköket. A katalógusban „Der haarige Mann aus München, seine Frau und zwei Kinder“ címen vannak csak felemlítve, s így a családról valamit bővebben nem tudunk. Siebold a képeket lephotographoztatta és fametszetben közölte. Ez után adjuk a képeket mi is. (3-ik, 4-ik, 5-ik és 6-ik kép.) A képeken látható, hogy az apa arcza, egészen rendes vonásai mellett teljesen fedve van hosszú szőrrel; hasonlót tüntetnek elő a gyermekek is, míg anyjok képe tiszta és valóban szépnek is mondható. Látjuk e képeken azt is, hogy a szőrözet fekvése, iránya és berendezése

egészen azonos a „kutyafejű orosz“ arcza szőrözetének berendezésével; az is látszik, hogy a szőr sima és lágy. — A test többi részeire nézve említi Siebold, hogy a szülők keze nem látszik szőrösnek, míg a fiú kezén gyenge szőrözet van, a mit a photographia nem adott vissza. — A család fogazatának hiányos vagy nem hiányos voltáról nem szerezhetünk magunknak tudomást, de az arczok szabályosságából következtethetjük, hogy fogazatuk nem volt hiányos.

A régiebb irodalmi munkákban számos, több-kevesebb érdekű eset van feljegyezve a szőrös emberekről. — Már a bibliában is ott találjuk É z s a u ról feljegyezve, hogy szőröstestű volt. És pedig valószínűleg nagy mértékben kellett szőrösnek lennie, ha Jákób, a leölt gödölye bőrével fedve be kezeit és nyakát, az elöregült és nem látó Izsákot, aki megtapogatta, annyira félrevezethette, hogy felkiáltott: „E szó Jákób szava, de a kezek Ézsau kezei! — és nem ismerhető meg őtet, mivel hogy az ő kezei olyanok valának mint Ézsauak, az ő bátyjának kezei, szőrösek; annak okáért megáldá őtet.*

Felix Plater, bázeli orvos és tanár, „Observationes“ című munkájában említi, hogy 1536-ban II. Henrik udvarában Párisban élt egy szőrös ember, akinek arczát és egész testét hosszú szőr fedte; szemöldöke, és homlokán a szőr olyan hosszú volt, hogy hátra kellett hajtania, nehogy a látásban akadályozza. Egy rendes arczú nővel házasságra kelve, szőrös gyermekeket nemzett, kik közül Plater a 9 éves fiút és a 7 éves leányt látta Baselben 1583-ban, kiknek arcza egészen bozontos volt; a fiúnak hátát, a gerincoszlop mentében dús szőrözet fedte. Plater a gyermekeket le is festette; de e képek jelenleg nem ismeretesek.

Stricker egy Barbara Ursler nevű nő történetét írja le, ki 1633-ban Augsburgban született és annak idejében Európa több városaiban mu-

* Mozes I. k. XXVII r.

togetta magát; arcza és egész teste gyapjúszerű szőke szőrrel volt fedve, füleiről fürtök csüngtek le, és hosszú leomló szakála volt.

Fry utazó egy indián fakirt látott, akinek mellén, állítólag — négy rőfnyire nőtt a szőr.*

Ruggieri 1815-ben egy 27 éves nőt irt le, kinek teste, vállaitól kezdve egész térdéig lágy, gyapjúszerű fekete szőrrel volt ellepve, oly dúsan mint akár egy fekete pudli-kutyáé.**

Eble a többi között Mária Terézia idejéből említ egy bajuszos nőt, ki a rendes hadseregben huszár volt és kapitányságig vitte.***

Az olyan esetek a hol az abnormális szőrösség csak a test bizonyos részeire terjed ki, épen nem tartoznak a ritkaságok közé, s ha csak az ismertetket is mind össze akarnók állítani, igen sok térre volna szükségünk. Nem ritkák oly esetek sem, midőn a bőr sérülései után helyenként dúsabb szőr fejlődik. Olivier, francia orvos oly esetet közöl, hogy egy fiatal nő, lázból bábadozva, libabőrű lett, az emelkedésekből szőrök bújtak elő s a nő egy hónap alatt — arcza és tenyere kivételével — egy hüvelyk hosszú szőrrel volt borítva. Ez alkalommal elégedjünk meg azonban a felhozott nevezetesebb esetek vázolásával, melyekből már is megállapíthatjuk a tényt, hogy az emberi testen a szőrök gyakran a rendestől eltérő hosszúságot érnek el s oly módon borítják mint az állatok testét. E jelenségnél általános a tapasztalat, hogy a szőrök rendszeren lágyak, selyem- vagy gyapjúszerűek, hogy bizonyos irányt követnek, és hogy a szőrösödésre való hajlam örökölhető; nevezetes azon felül, hogy a szőrözet ily túlságos fejlettségével rendszeren együtt jár a fogak hiányos fejlődése is.

Ezeket megállapítva, tekintsük a je-

* Encyclopaedia metrop. Articl. Zoology.

** Erasmus Wilson: On healthy Skin. London 1849. 72 l.

*** Eble: Die Lehre von den Haaren. Wien, 1831.

lenséget kissé oknyomozó szemekkel a természettudományok mai világánál.

Az ilyen jelenségekre közönségesen azt szokták mondani, hogy a „természet játéka,“ vagy hogy az anya, terhessége alatt „elnézte magát“ rábámúlt valami szőrös állatra. Damascus egész komolysággal meséli, hogy Pisa közelében egy leányka egészen szőrösen jött a világra, mivel édes anyja terhessége alatt igen gyakran merengett Keresztelő szt.-János képén, különösen annak teveszőr-ruházatán.* — Sőt nem hiányzanak oly nézetek sem, melyek a majmokkal vagy vad állatokkal való párosodást tekintik a szőrösség okául.

Ilyeneket hinni, ma, épen annyi, mintha valaki a boszorkányok és lidérczek létezésében hisz.

A szőr az emberi testnek általában nem idegen eleme; apró szőr fedi mindnyájunk testét, mindenütt, mintegy jelezve, hogy eredetileg ezt a ruhát adta a természet nekünk is, mely azonban az idők folyamában a körülmények változtatásával elsatnyúlt, csak nyomokban maradt meg, hogy emlékeztessen a multra, mint emlékeztet a learatott gabonaföldön itt-ott megmaradt szál a dús gabonavetésre. Miért mondanánk tehát természetellenesnek vagy csodásnak, ha e szőrök némely esetekben szokatlan nagyra nőnek. Talán sokkal természetesebb jelenség ez, mint első pillanatra gondolnánk. Amint az apró szőr általános volta is arra mutat, hogy ez természetes ruházatunk, úgy a néha hosszúra fejlődött szőr azt bizonyítja, hogy azon időbeli őseinket, midőn a ruházkodás és a ruhakészítés mesterisége még nem volt ismeretes, bundás szőr védelmezte az idő viszontagságai ellen. S így a szőrök túlságos fejlődése nem más mint az a tünet, mely a mindennapi életben más szerveknél és tulajdonságoknál nagyon is ismeretes; nem más, mint az, hogy az

* Erasmus Wilson: On healthy Skin. London 1849.

ősök eme tulajdonsága a különben e tekintetben már megváltozott utódoknál ismét érvényre jut, az utód visszaesik ős-állapotába. Hányszor halljuk vagy olvassuk, hogy valamely családtag jó vagy rossz tulajdonsága, betegsége, nem a közvetlen utódokban, hanem a késő unokákban lép fel. A szerves lények ama nevezetes tulajdonsága szerepel itt, melyet Darwin az *öröklés*, az *atavismus* nevével jelölt meg. Erre mutat az a körülmény is, hogy a s. ő-rösség — a mint láttuk — a közvetlen utódokra is átvihető, örökölhető, — továbbá az, hogy minden ember életében van egy időszak, midőn egész teste, arczat is ide számítva, teljesen szőrös.

Az anyaméhben levő magzat testén fejlődésének ötödik hónapjában finom, selyemszerű pihe-szőr (lanugo) kezd fejlődni s a hatodik hónap végén vagy a hetedik elején a magzatnak valóságos szőr-ruhája van, mely megmarad egész a születésig; születés előtt csak egy kis része hül ki, úgy, hogy a gyermekek általában őseik köntösében jönnek a világra, nagy rémületére sokszor a családtagoknak, kik legalább is kis majmot látnak a szőrös újszülöttnél. E pihe-szőr természetesen nagyrészt lekopik, bár nyoma egész az ivarérettségig, (pubertas) sőt tovább is megmarad; ekkor váltja azt fel határozott helyeken az igazi szőr. Ebben a tekintetben megegyezik az ember az elefánttal, a rhinoczeroszszal és a cetekkel, melyek fiatal korukban mind szőrösek, de későbbben, a körülményekhez alkalmazkodva, a szőrözetet elvesztik.

E c k e r az egészen szőrös emberek „hypertrichosis universalis“ jelenségében nem lát mást, mint az *embryonális szőr-ruházat megmaradását és továbbnövekedését*. E nézetet támogatja először is az a körülmény, hogy a szőrös emberek szőre, a mint leirtuk, mindenkor

lágú, gyapjuszerű, hosszú pihe-szőr; másodszer pedig az, hogy a szőrök iránya a szőrös emberek és a magzat arczán, sőt a mennyire ismeretes, más testrészein is tökéletesen egyező.*

Az emberidomú majmok arcza is czupasz mint az emberé; embryonális állapotban pedig ezek arczatát is pihe-szőr fedi, és pedig ép olyan berendezéssel mint az embernél.

Figyelmet érdemel még az, hogy a szőrök túlságos fejlődésével karöltve jár a fogak hiányos képződése; úgy látszik tehát, mintha a hajak növése a fogak rovására történének. E szerek összefüggése nem is látszik valószínűnek. A fejlődéstan ugyanis azt tanítja, hogy úgy a hajak és szőrök mint a fogak képződésére is egyazon csíralemez, az ektoderma, szolgáltatja az alapanyagot, minél fogva, ha az egyik ez alapanyagból többet vesz igénybe, a másiknak többé-kevésbé hiányt kell szenvednie

Bármint álljon is azonban a dolog e kérdéssel, a szőrös emberek eme rövid vázlatából annyit mégis megtanulhatunk, hogy e jelenség nem csodás, hanem inkább nagyon is természetes, mely nemünk származására vet világot, ha a természettudományok mai színvonalán vizsgáljuk. A természettudományi ismeretek terjedésével a szőrös emberekre vonatkozó balfelfogás, mese és balhit épen úgy fognak a nép szájából is kivészni, mint a boszorkányok és kísértetek, a sárkányok és lidérczek kivésztek.**

P. J.

* E c k e r: Ueber abnorme Behaarung des Menschen. Globus 1878. 14. szám.

** V. ö. a Globus, 1878, 12- és 14-ik számát, hol a részletesebb irodalom is fel van sorolva; továbbá Archiv f. Anthropologie 1878, X. köt. H a e c k e l: Anthropogenie; Darwin: Abstammung des Menschen.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedély — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.